

Ш О С Т А
В С Е У К Р А Ї Н С Ь К А
Н А У К О В А
К О Н Ф Е Р Е Н Ц І Я
З І С Т О Р И Ч Н О Г О
К Р А Є З Н А В С Т В А

/м. Луцьк, вересень - жовтень 1993р. /

Шосту Всеукраїнську наукову конференцію з історичного краєзнавства проводять:

Академія наук України. Інститут історії України.

Національна комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей при Кабінеті Міністрів України.

Міністерство культури України.

Міністерство освіти України.

Всеукраїнська спілка краєзнавців.

Український фонд культури.

Українське товариство охорони пам'яток історії та культури.

Центр пам'яткознавства АН України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури.

Волинський державний університет ім. Лесі Українки.

СПОНСОР КОНФЕРЕНЦІЇ:

ФІЛІАЛ ГРАДОБАНКУ

ФІЛІАЛ ЕКОНОМБАНКУ

ФІРМА „ІНТЕРКОНТАКТ“

РЕДКОЛЕГІЯ :

П. Т. Тронько / голова /;

Г. В. Бондаренко, Т. Ф. Григор'єва /відповідальний секретар /,
В. О. Горбик, Ю. З. Данилюк, Б. Й. Заброварний, І. В. Кичій, Є. М. Складенко.

Оргкомітет VI Всеукраїнської конференції з історичного краєзнавства

Кондуфор Юрій Юрійович — директор інституту історії України, академік АН України /Голова Оргкомітету/

Тронько Петро Тимофійович — Голова правління Всеукраїнської спілки краєзнавців, академік АН України /Заступник Голови Оргкомітету/

Горбик Вячеслав Олександрович — завідуючий відділом історико-краєзнавчих досліджень Інституту історії АН України, заступник Голови Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, доктор історичних наук /Заступник Голови Оргкомітету/

Заброварний Богдан Йосипович — радник ректора Волинського державного університету ім. Лесі Українки, кандидат історичних наук /Заступник Голови Оргкомітету/

Григор'єва Тетяна Федорівна — старший науковий співробітник Інституту історії України АН України, кандидат історичних наук /секретар Оргкомітету/

Юренко Світлана Павлівна — старший науковий співробітник Інституту історії України АН України, кандидат історичних наук /секретар Оргкомітету/

Бондаренко Геннадій Васильович — голова Волинського обласного товариства краєзнавців, кандидат історичних наук

Ворон Василь Олександрович — заступник глави Волинської обласної державної адміністрації

Данилюк Юрій Зіновійович — провідний науковий співробітник Інституту історії України АН України, заступник Голови правління Всеукраїнської спілки краєзнавців, кандидат історичних наук

Єременко Олег Макарович — заступник міністра культури України

Заремба Сергій Захарович — керівник Центру пам'яткознавства АН України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, кандидат історичних наук

Кичій Іван Васильович — завідуючий кафедрою історії України Луцького педагогічного інституту ім. Лесі Українки, професор

Максимович Олег Володимирович — заступник голови міськвиконкому м. Луцька

Маринич Олександр Мефодійович — Голова географічного товариства України, член-кореспондент АН України

Погрібний Анатолій Григорович — перший заступник міністра освіти України

Скляренко Євген Михайлович — провідний науковий співробітник Інституту історії України АН України, доктор історичних наук

Толочко Петро Петрович — віце-президент Академії наук України, директор Інституту історії України, Голова Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, академік АН України

Свідзинський Анатолій Вадимович — ректор Волинського державного університету ім. Лесі Українки, доктор фізико-математичних наук

Франчук Євген Іванович — декан історичного факультету Луцького педагогічного інституту ім. Лесі Українки, кандидат історичних наук

Шевченко Федір Павлович — головний науковий співробітник Інституту історії України, член-кореспондент АН України

Янко Дмитро Григорович — перший заступник голови Українського Фонду культури, заслужений працівник культури України.

Піلسудського і Гітлера. Вона пам'ятає у зв'язку з цим війни, голод і масові репресії, кримінально-політичний бандитизм і націоналістичні погроми. Проте, історія пам'ятає також об'єднання Італії та вже двічі Німеччини, відродження Польщі, вона протестує проти штучного об'єднання і штучного роз'єднання народів, про що свідчить історія колишніх Югославії і Чехословаччини, народів В'єтнаму і Кореї тощо.

В умовах економічної, політичної, соціальної нестабільності важливо, щоб програма краєзнавчого руху і вся краєзнавча робота були спрямовані на забезпечення національного відродження. Важливо саме зараз розпочати таку роботу, щоб окремі фрагменти з історії держави або окремого регіону не використовувались для обґрунтування ідей і думок в політичних цілях.

Краєзнавчий рух в Україні повинен сприяти залученню й тих сил, які є за межами держави, але досліджують і вивчають її історію та культуру. Краєзнавство повинне мати матеріальне, технічне, кадрове забезпечення, щоб належним чином вивчати, зберігати і пропагувати історичну спадщину, а, отже, формувати історичну пам'ять та історичну свідомість. З цією метою слід надати можливість для створення місцевих видавництв краєзнавчого характеру, залучати краєзнавців, які претендують на оригінальну думку, авторство до публікацій, в краєзнавчі передачі засобів масової інформації. Видання краєзнавчого характеру в кожному регіоні допомогли б розворушити і підняти великі архівні пласти, які нараховують мільйони справ, фонди бібліотек і музеїв.

мови і мов національних меншостей. Вирішення саме цієї проблеми в деяких регіонах України потребує толерантного підходу. Мова народу виражає його експресію, напругу буття і долю. Мова і культура мають сутнісно-субстаційний зв'язок, тому кожне явище культури має свій мовний еквівалент, хоча ніколи ним повністю не вичерпується. Мова фіксує раціонально-емоційне ставлення людини до предметного світу. Вона оформляє думки, цілі, дії. Це спосіб функціонування культури. Девальвація мови у суспільстві свідчить про девальвацію культурних цінностей. За умов повноцінного функціонування мови у суспільстві відбувається культурна регуляція всіх сторін життя. Коли значення її слабшає, то втрачає своє значення і культура, а на її місце приходять соціально-політичні регулятиви. Звуження культурних функцій рідної мови, створення штучних перепон для її державного функціонування, використання в суржикових формах, обмеження сфер вживання її на етнічній території, або ж повне виключення із процесу спілкування культурно-історичного розвитку завдає великої шкоди державотворчому рухові і посилює відцентрові процеси в суспільстві.

Одним з факторів негативного впливу на розвиток української культури мала міграція. У всі часи на бездержавному рівні в межах України вона проводилась непродумано, видавалась за необ'єктивний і незворотний процес. Це призвело до відомих як соціально-економічних, так і культурологічних проблем. Особливо вони характерні для східних і південних регіонів України. Незнання мігрантами мови, традицій, звичаїв місцевих жителів неминуче веде до певної культурної ізоляції їх від етнічного культурного масиву при одночасному послабленні зв'язків зі своєю власною національною культурою. У людини виникає своєрідний культурний вакуум, посилюється денационалізація культурних цінностей, розвивається тенденція до національного зниження духовних потреб і задоволення їх низькими зразками інтернаціонально-ерзацного типу. В сучасних умовах міграційні процеси не зникають, а, навпаки, ще більше поширюються. Тому з боку держави повинні здійснюватись відповідні регулятивні заходи, які б створювали умови не протиставлення, а інтеграції інвайроментальних і утвердження загальнокультурних закономірностей над регіональними.

Бондаренко Г.В. /Луцьк/

МІСЦЕ ІСТОРИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА В ІСТОРИЧНІЙ ПАМ'ЯТІ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ВІДРОДЖЕННІ УКРАЇНИ

Протягом багатьох століть і, особливо, з кінця XIX століття значну роль в житті українського народу відігравала ідея національного і культурного відродження, соборності і суверенності українських земель. В історії України, окремих її регіонів тільки протягом останньої сотні років закладена величезна інформація для роздумів, для обрання правильних шляхів у вивченні історії кожного регіону і для дальшого розвитку суспільства.

Історична доля Лівобережжя, Правобережжя, Півдня, Західної України, Буковини і Закарпаття склалась таким чином, що лише у 1945 році завершилось воз'єднання всіх цих земель в єдиній державі у складі Союзу РСР. Віки наклали відбиток на побут, традиції, звичаї та характер людей. Панування різних влад та релігій — православної, греко-католицької, католицької, автокефальної та поява інших релігійних общин не сприяли консолідації української нації, а, навіть, часто створювали конфронтацію в суспільстві. Значну шкоду нанесли також економічні, культурні, соціально-політичні та інші заходи, які проводились в інтересах тих держав та їх урядів, які панували на землях України в різні часи.

Повертаючись до ідеї національного відродження, втілення в життя якої можливе лише при консолідації всіх сил народу і врахуванні уроків історії, слід нагадати, що історія не знає альтернативи, але вона може повторюватись. Тому глибоке знання історії кожного регіону, населеного пункту, культури і природи, традицій і звичаїв, що становить основу історичної пам'яті, повинні застерігати від хибних кроків у майбутньому і забезпечити національне і культурне відродження нації.

Історія нагадує про те, яку шкоду державному і національно-культурному відродженню України принесли політичні орієнтації, спрямовані свого часу на царя, цесаря й кайзера, на

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Кондуфор Ю.Ю. Історична наука в умовах розбудови незалежної Української держави	5
Тронько П.Т. Історичне краєзнавство у відродженні духовності, культури та багатотисячолітніх традицій українського народу	6
Горбик В.О. Концепція історичного розвитку України та її відображення в історико-культурній спадщині	8
Данилюк Ю.З. Політичні репресії в Україні періоду тоталітаризму: причини і наслідки	11
Бондаренко Г.В., Заброварний Б.Й. Краєзнавчі дослідження в Луцькому педінституті	12

І СЕКЦІЯ

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ: ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ

Панченко П.П. Регіональний аспект державотворчого процесу в Україні в умовах незалежності	13
Гриценко І.С., Карабанов М.М. До питання про відмінність української революції від російської в добу 1917-1921 років	14
Шаповалов Г.Ш. До питання про походження українського державного гербу	15
Глазов Л.М. Шляхи формування унітарного державного устрою України	17
Кучер В.І. Роль січових стрільців у захисті української Центральної Ради	18
Гриценко І.С. Володимир Антонович про чинник держави в національному історичному процесі	19
Яременко В.І. Поняття "держави" в історичному українському та європейському вимірах	21
Цехмістро Н.Я. Ідея державності в українському суспільстві 60 років XVIII ст.	22
Крук О.А. Національне питання в політико-правовій теорії М.П. Драгоманова	23
Кручек О.А. Передумови українізації в УРСР /20-ті роки/	24
Калита Л.В. Питання державного устрою в листівках українських політичних партій /1900-1904рр./	25
Лозинська Л.О. Винниченко про українське питання /по сторінках журналу "Украинская жизнь" /1913-1916 рр./	27
Савченко І.В. З історії видавничої справи в Україні періоду діяльності Центральної Ради. З історії питання	28
Гусев В.І. Тимчасовий уряд, Центральна Рада і Бунд: за яких умов можлива автономна Україна?	29
Мокрицький Г.П., Костриця М.Ю. І.А.Фешенко-Чопівський — визначний діяч УНР	30
Ресент О.П. Робітництво в часи української держави Павла Скоропадського / квітень-листопад 1918 року/	31
Завальнюк О.М. Українська державність на Поділлі в умовах польської окупації /листопад 1919 - липень 1920 років/	32
Савченко В.А. Махновський рух і українська державність	34
Нагорний В.І. Група федералістів в КП/б/У — державники чи сепаратисти?	35

Курас Г.М. Український історик та краєзнавець В.А.Шугаєвський	236
Розсоха А.П. С.Л.Рудницький та його внесок у розвиток історичного краєзнавства	237
Лисий А.К. І.О.Шипович — протоіерей-краєзнавець	238
Лук'янчук Л.Я. Краєзнавча діяльність Ю.Тарновича /1903-1977 р./	239
Водотика С.Г., Савенок Л.А. Краєзнавчі студії Наталії Мірзи-Авакянц	240
Багмет М.О. Краєзнавча діяльність В.М.Федорівського на Миколаївщині	241
Жовнер О.Д., Черних Г.Г. Миколаївські краєзнавці про життя та діяльність М.М.Аркаса	242
Верба І. Н.Д.Полонська-Василенко як краєзнавець України	243
Луцький Ю.Ю. С.І.Васильківський — художник, меценат, краєзнавець	244
Юренко О.П. Д.Ф.Соловей як людина, учений і краєзнавець	245
Копилов С.А. А.Скальковський як дослідник болгарських колоній Новоросії та Бессарабії	246
Тормозов В.В. В.Л.Модзалевський як дослідник Чернігівщини	247
Фалюш Ю.Ф. Відроджувати народні скарби	247
Строцький Л.Д. Ідея відродження у веснянках та гаївках Тернопільщини	248
Гавришук А.П. Зберегти народну спадщину Подністровських сіл	249
Мельников Д.О. Молодіжні ініціативи по збереженню української історико-культурної спадщини	250
Хваліна Ю.В. Роль літератури пам'яткознавчого характеру у формуванні ставлення до культурно-історичної спадщини	251
Дмитренко О.О. Роль театру у формуванні національної свідомості	253
Діброва Г. М.О.Макаренко і рідний край	253
Дорошук Н.О. Чисті криниці І.Огієнка	255
Опанасюк Г. Гуманістичні ідеї Івана Огієнка в краєзнавстві та педагогіці	256
Олашин М.В. Володимир Гнатюк і Закарпаття	256
Ляньошкіна О.М. Іван Матвійович Рябінін — краєзнавець і громадський діяч	258
Савчук В.С. Видатні діячі Катеринославського наукового товариства як краєзнавці /матеріали до персоналій І.Я.Акінфієва та Я.П.Новицького/	259
Пономаренко І.В. Сторінки життя і творчості М.Д.Лагути	260
Семистяга В.Ф. С.О.Локтюшев	261
Сапухіна Л. Краєзнавець з Сумщини П.А.Сапухін	262
Попова Л.Г. С.І.Цветко — дослідник культури та побуту болгар півдня України	263
Рик С.М. Особливості інтеграції української культури в сучасних умовах	264
Бондаренко Г.В. Місце історичного краєзнавства в історичній пам'яті та національному відродженні України	265

VI СЕКЦІЯ

ЦЕРКОВНА ІСТОРІЯ І КУЛЬТУРА В ДУХОВНОМУ ВІДРОДЖЕННІ УКРАЇНИ

Зінченко А.А. Формування помісної православної церкви в Україні й імперська політика	267
Кукурудзяк М.Г. Роль і місце православної церкви Буковини в умовах австрійської окупації	268
Пашенко В.О. Сталінізм і церква в Україні в 20-30-х роках	269
Харишин М.В. Становище українського православ'я в кінці XVI — першій половині XVII століть	270